

Կրթություն

Շաբաթաթերթ «Krtutian» (education) weekly «Кртутян» (образование) еженедельник 02.11.2022թ. չորեքշաբթի թիվ 46 (1071)

Երկիր դրախտավայր

Կառավարություն

Կամավոր ատեստավորման արդյունքները

Հայկական լեռնաշխարհ կոչված մեր բնօրրան երկիր դրախտավայրում Աստված նախատեսել է մարդու կենսագործունեության համար անհրաժեշտ բոլոր պայմանները: **Չորս գետերի** միջև տարածվող հովիտներում, որ երիզված են **Նոյյան տապանն** իրենց գագաթին պատսպարած սրբազան լեռներով, դրախտային ժամանակներում խայտացել են աշխարհիս գրեթե բոլոր կենդանիները, ու աճել մարդկությանը հայտնի բոլոր բուսատեսակների զգալի մասը...

Կառավարության նիստում ՀՀ կրթության, գիտության, մշակույթի եւ սպորտի նախարար **Վահրամ Դումանյանը** ներկայացրել է ուսուցիչների կամավոր ատեստավորման հերթական փուլի արդյունքները:

ԿԳՄՍ նախարարը տեղեկացրել է, որ ըստ կամավոր ատեստավորման այս տարվա ծրագրի՝ գործընթացին կարող էին մասնակցել շուրջ 29.441 ուսուցիչներ (5-ից 12-րդ դասարանների բոլոր առարկայական ուսուցիչները): Սեպտեմբեր-հոկտեմբեր ամիսներին տեղի ունեցած կամավոր ատեստավորմանը մասնակցության հայտ էր ներկայացրել 3886 ուսուցիչ կամ որ նույնն է՝ շահառուների շուրջ 13 տոկոսը: Նրոնցից գիտելիք ստուգման քննություններին մասնակցել են 2300 ուսուցիչներ՝ գրանցվածների 60 տոկոսը: Նախորդ տարի հնարավոր շահառուների ընդհանուր թիվը 15.417 էր, որոնցից գրանցվել էր շուրջ 9 տոկոսը:

շարունակությունը՝ էջ 2

Պտուղներով առատ մեր լեռնաշխարհն իրավամբ կարելի է կոչել նաեւ **մրգաշխարհ...** Ուրիշ էլ որտե՞ղ կարելի է հանդիպել այն օդ ու ջրին, արեւի այն ջերմությանն ու հողի բերրիությանը, որոնցով օժտված է **Հայաստան երկիր դրախտավայրը...** Եվ ուրիշ էլ որտե՞ղ կարող է մարդն ապրել երկար ու երջանիկ, եթե ոչ հենց այստեղ:

* * *

Հայաստանի՞ աշունը... Կա՞ գեթ մեկ հայ, էլ ուր մնաց թե՛ հայ բանաստեղծ, որ տողեր ծոցած չլինի հայաստանյան աշունը... Հապա նախի՞ր շուրջդ, բարեկամ, տես՛, թե աշունը քանի՞ երանգ է վառել՝ դեղին, կարմիր, ծիրանագույն... կթվարկես, ո՞նց չէ... Բնությունը, ասես, ծիածան է հագել... Քո երկիրը թանգարան է բաց երկնքի տակ եւ նախելառաջ Աստծո՛ ստեղծածով, որի մեջ ապրում ու չես նկատում, չես վայելում... Այդ ո՞ւր ես շտապում, մարդ Աստծո, կանգ առ մի պահ, դեն նետիր հոգսերդ բոլոր, մտքերդ մոլոր, վայելի՛ր այս աշունն ու այս աշխարհը, այս գույներն ու այն արեւը, որ ամեն Աստծո օր, թեկուզ աշնան մշուշի միջից, նորից ժպտալու է քեզ:

տե՛ս՝ նաեւ էջ 8-9

Համակարգ

Հրաժարվելով մրցույթի անցկացումից

ՀՀ ԿԳՄՍ նախարարությունը հանրային քննարկման է ներկայացրել «Պետական հանրակրթական ուսումնական հաստատության տնօրենի ատեստավորման կարգը սահմանելու մասին» ԿԳՄՍ նախարարի հրամանի նախագիծը:

Կարգի ընդունման անհրաժեշտությունը պայմանավորված է «Հանրակրթության մասին օրենքում կատարված վերջին փոփոխությամբ, որով սահմանվել է ուսումնական հաստատությունների տնօրենների իրավասությունների շրջանակը: Համաձայն օրենքի 12-րդ հոդվածի՝ պաշտոնավարման ընթացքում պետական ուսումնական հաստատության տնօրենը դպրոցի զարգացման ծրագրի կատարման արդյունքների հիման վրա հինգ տարին մեկ անգամ անցնում է ատեստավորում կրթության պետական կառավարման լիազորված մարմնի սահմանած կարգով:

շարունակությունը՝ էջ 2

Մարզական

Միայն այս տարի՝ արդեն 285 մեդալ

ՀՀ կրթության, գիտության, մշակույթի եւ սպորտի նախարար **Վահրամ Դումանյանն** այսօր ընդունել է ըմբշամարտի աշխարհի Մ23 տարեկանների եւ բռնցքամարտի կանանց եվրոպայի մեծահասակների առաջնություններում մեդալներ նվաճած մարզիկներին:

Հանդիպմանը ներկա են եղել ԿԳՄՍ նախարարի տեղակալ **Կարեն Գիլոյանը**, Հայաստանի ըմբշամարտի եւ բռնցքամարտի ֆեդերացիաների ներկայացուցիչներ, մարզիչներ եւ մարզիկներ՝ բռնցքամարտի եվրոպայի կանանց առաջին չեմպիոն **Անի Հովսեփյանը**, բրոնզե մեդալակիր **Սոնա Հարությունյանը**, ըմբշամարտի մինչեւ 23 տարեկանների աշխարհի չեմպիոններ **Արսեն Հարությունյանը**, **Վազգեն Թեւանյանը**, փոխչեմպիոն **Գելորդ Թադեոսյանը**, բրոնզե մեդալակիրներ **Արման Ավագյանը**, **Հրաչյա Պողոսյանը** եւ այլք:

շարունակությունը՝ էջ 5

Շնորհանդես

Համատեղ

Կլոդ Արմեն Մուրաֆյանի հերթական մեծ աշխատանքը

Մեդիագրագիտության շաբաթ Հայաստանում

ՀՀ կրթության, գիտության, մշակույթի եւ սպորտի նախարար **Վահրամ Դումանյան** այսօր մասնակցել է ամվանի հայագետ, պատմաբան **Կլոդ Արմեն Մուրաֆյանի** «Երուսաղեմը եւ հայերը» գրքի շնորհանդեսին:

Մերոպ Մաշտոցի անվան հին ծեռագրերի գիտահետազոտական ինստիտուտում (Մատենադարան) տեղի ունեցած միջոցառմանը ԿԳՄՍ նախարարը կատարած աշխատանքի համար առանձնահատուկ շնորհակալություն է հայտնել Կլոդ Արմեն Մուրաֆյանին, նաեւ շնորհավորել՝ ծննդյան 80-ամյակի կապակցությամբ:

ԿԳՄՍ նախարարի խոսքով՝ Կլոդ Արմեն Մուրաֆյանը, թեեւ իր գործունեությունը շարունակել է Ֆրանսիայում, երբեք չի դադարել հայ լինելուց եւ միշտ հավատարիմ է մնացել իր արմատներին ու հավաքական հիշողությանը, եւ պատահական չէ, որ նա ՀՀ գիտությունների ազգային ակադեմիայի արտասահմանյան անդամ է, Երեւանի պետական համալսարանի պատվավոր դոկտոր, Մատենադարանի եւ Գրքերի ցենտրի կազմակերպչության թանգարանի ինստիտուտի երկարամյա բարեկամ:

«*հայերը*» գրքի ստեղծման գաղափարի մասին: Այն նվիրված է հայկական Երուսաղեմին. «Գրքում ներկայացված են 5-րդ դարից սկսած՝ Երուսաղեմի Հայոց պատրիարքարանում եւ Սուրբ քաղաքում պահվող հայկական նշխարները, Երուսաղեմի տարբեր եկեղեցիներում պահպանվող հայատառ խճանկարները, Կիլիկիայի թագավորների արժեքավոր զավազաններ, պատրիարքարանում պահվող եւ Սալահ ադ-Դինին վերագրվող արտոնագիրը»:

«*Պարոն Արմեն Մուրաֆյան, թեեւ մաթեմատիկան Ձեր առաջին մասնագիտությունն է, այնուամենայնիվ հսկայական է Ձեր ներդրումը Ֆրանսիայում հայագիտության զարգացման, ինչպես նաեւ հայոց պատմության ու մշակույթի հանրահռչակման գործում: Հաստիքով Ձեռնարկը Հայոց ցեղասպանության միջազգային ճանաչման եւ դատապարտման գործընթացում: Ձեր ջանքերով է նաեւ, որ Հայոց ցեղասպանությունն օրենսդրորեն դատապարտող առաջին պետությունը դարձավ Ֆրանսիան*», - նշել է Վահրամ Դումանյանը:

տուն Կլոդ Արմեն Մուրաֆյանի վաստակը հայ մշակույթի պահպանման, հայագիտության զարգացման ու հանրահռչակման գործում եւ Հայաստանի Հանրապետության Նախագահի 2022 թվականի հոկտեմբերի 21-ի հրամանագրով Սորբոնի համալսարանի պրոֆեսոր, Հայաստանի Հանրապետության գիտությունների ազգային ակադեմիայի արտասահմանյան անդամ Կլոդ Արմեն Մուրաֆյանը պարգևատրվել է «Մովսես Խորենացի» մեդալով:

Հեղինակի խոսքով՝ գրքի կարելի էր ապագայում արժանիքներից մեկը հայ ծեռագրական մշակույթի գոհարների բացահայտումն է: Այն ունի ուսուցողական եւ ճանաչողական բացառիկ նշանակություն:

Կլոդ Արմեն Մուրաֆյանը նաեւ նշել է, որ պատկերագիրքը հրատարակել է միջազգային ճանաչում ունեցող «Belle Lettre» հրատարակչատունը:

«*Երուսաղեմը եւ հայերը*» գրքի շնորհանդեսին ներկա են եղել նաեւ ԿԳՄՍ նախարարի տեղակալ **Արա Խզմալյանը**, Մերոպ Մաշտոցի անվան հին ծեռագրերի գիտահետազոտական ինստիտուտի տնօրեն **Վահան Տեր-Ղեւոնդյանը**, ԿԳՄՍ մշակութային ժառանգության եւ ժողովրդական արհեստների վարչության պետ **Աստղիկ Մարաբյանը**:

«Դպրոցական սնունդ»

Ռուսաստանյան պատվիրակության այցը՝ Հայաստանի մարզային դպրոցներ

Աշխատանքային այցով Հայաստանում գտնվող ՌԴ ֆինանսների փոխնախարար **Տիմուր Մաքսիմովի** գլխավորած պատվիրակությունը շրջել է ՀՀ մարզերի մի շարք դպրոցներում ՄԱԿ-ի պարենի համաշխարհային ծրագրի կողմից ներդրված «*Դպրոցական սնունդ*» ծրագրի ընթացքին տեղում ծանոթանալու նպատակով:

Այցին մասնակցել են նաեւ ՀՀ ԿԳՄՍ նախարարության հանրակրթության վարչության քաղաքականության մշակման եւ վերլուծության բաժնի պետ **Անուշ Լալազարյանը**, ՌԴ ճյուղային սննդի ինստիտուտի նախագահ **Վլադիմիր Չերնիզովը**, ՌԴ ֆինանսների նախարարության ու Միջազգային ֆինանսների վարչության պետ **Պավել Սնիտորենկոն**, ինչպես նաեւ միջազգային զարգացման աջակցության բաժնի ղեկավար **Դարյա Կիրիլովան** եւ բաժնի ղեկավարի տեղակալ **Ալինա Կրասիլնիկովան**:

Ռուսաստանի կողմից Հայաստանի Հանրապետությանը տրամադրված պարենային ապահովության, մարդկային ռեսուրսների եւ համայնքների զարգացմանը միտված երկարաժամկետ ֆինանսական աջակցությամբ «*Դպրոցական սնունդ*» ծրագիրը դարձել ներառական մոդել, որն աստիճանաբար փոխանցվում է ՀՀ կառավարությանը: Հայաստանի 10 մարզերի 1-4-րդ դասարանցիները ձեռք են բերել մաքրության, հիգիենայի, բնապահպանության, առողջ սննդակարգի գիտելիքներ եւ հմտություններ:

Ռուսաստանյան պատվիրակությունը եւ ՄԱԿ-ի պարենի համաշխարհային ծրագրի ներկայացուցիչները այցելել են Կոտայքի մարզի Չարենցավան եւ Տավուշի մարզի Թեղուտ համայնքների դպրոցներ, որտեղ տարրական դասարանների ավելի քան 400 դպրոցականներ ամեն օր ստանում են տաք եւ առողջարար սնունդ:

Չարենցավանի դպրոցում խոհանոցային ենթակառուցվածքների ստեղծման նպատակով կատարվել են ներդրումները, որոնց շնորհիվ հնարավոր է դարձել թվածաբաղնիքների փոխարեն երեխաների համար ապահովել տաք սնունդ:

ՊՉԾ-ն Ռուսաստանի սննդի ճյուղային ինստիտուտի (SIFI) փորձագետների աջակցությամբ մարզային դպրոցներում արդիականացվել են ճաշարանների եւ խոհանոցների ենթակառուցվածքները՝ քանդված եւ ոչ պատշաճ տեսքով տարածքները վերածելով հարմարավետ, լուսավոր եւ ժամանակակից սարքավորումներով հագեցած ճաշարանների:

Ըստ մշակված աշխատանքի մոդելի՝ դպրոցները կարող են միջոց եւ բանջարեղեն արտադրել միաժամանակ ընդլայնելով դպրոցների կարողություններն ու ծրագրում ներդրելով ժամանակակից, մաքուր եւ բնապահպանական տեխնոլոգիաներ, ինչպիսիք են կաթիլային ոռոգման համակարգերը, հակակարկտային ցանցերն ու արեւային կայանները:

Պատվիրակությունը այցելել է նաեւ «Կենսոց հաց» ամբողջահատիկի ակադեմիա ուսուցման կենտրոն եւ հացի արտադրամաս, որոնք ՊՉԾ-ն աջակցությամբ Տավուշի եւ Լոռու մարզերի դպրոցահասակ երեխաներին ամբողջահատիկ ցորենից պատրաստված հաց են տրամադրում:

Նշենք, որ «*Դպրոցական սնունդ*» ծրագիրը մեկնարկել է 2010 թվականին՝ Ռուսաստանի Դաշնության ֆինանսական աջակցությամբ եւ ՌԴ ճյուղային սննդի ինստիտուտի հետ տեխնիկական համագործակցությամբ: ՊՉԾ-ի նպատակն է ծրագիրը լիովին ազգայնացնել մինչեւ 2030 թվականը:

2020 թվականին ՊՉԾ-ն եւ Հայաստանի կառավարությունը մեկնարկել են «*Վերափոխումների դպրոցական սնունդ*» ծրագրի նոր փուլը: ՊՉԾ-ն ընդլայնել է իր տեխնիկական համագործակցությունը ՌԴ ճյուղային սննդի ինստիտուտի հետ՝ ներդրելով նոր քաղաքիչներ եւ գործողություններ: Դրանք միտված են աջակցելու Հայաստանի կառավարությանը՝ 10 մարզերում դպրոցական սննդի կազմակերպման նպատակով ներդրել բնապահպանական տեխնոլոգիաներ, այդ թվում նաեւ արեւային կայաններ, դպրոցամերձ այգիներ եւ ցերմատներ՝ ծրագրում ապահովելով դպրոցականների եւ ծնողների ավելի մեծ ներգրավվածություն:

4. Մ.

Կարինե ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ

Դիմանկարի փոխարեն

Հաջողության բանաձև. Քնարիկ Ահարոնյան

Գյուճարու թիվ 4 արհեստագործական պետական ուսումնարանի տնօրեն **Քնարիկ Ահարոնյանը** մասնագիտական կրթության եւ ուսուցման ոլորտի լավագույն տնօրեններից է: Մեզ հետ զրույցում նա ներկայացրել է իր հաջողության պատմությանը. ինչպես է սկսել իր մասնագիտական ուղին, ինչպես մուտք գործել ՄԿՈՒ ոլորտ եւ կայացել այդ բնագավառում:

«Ավարտել եմ Երեւանի պետական համալսարանի «Կիրառական մաթեմատիկա» ֆակուլտետը. մասնագիտությամբ ծրագրավորող եմ: 1988 թվականի աղետալի երկրաշարժը պատճառ հանդիսացավ՝ զբաղվել այն երեխաներով, որոնք օգնության ու կրթության կարիք ունեին՝ հաշմանդամ էին, ծնողազուրկ... Ահա այսպես ներգրավվեցի կրթության ոլորտ. մի քանի երիտասարդներով փորձեցիք այդ երեխաներին համախմբել ջերմ օջախի շուրջ եւ նրանց ուշադրություն ցուցաբերել, որպեսզի ինչ-որ արհեստ կամ մասնագիտություն սովորեցնելով՝ որպես լիարժեք անդամ նրանց ինտեգրենք հասարակության մեջ: 18 տարի աշխատելով ԿԳՄՍՆ «Ընտանիք»

մանկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոնի տնօրեն եւ ուսումնասիրելով երեխաների հետ աշխատելու փորձն ու խմբային աշխատանքը՝ խորացա հոգեբանության ոլորտում: Արդյունքում 2002 թվականին պաշտպանեցի «Մտածողության զարգացումը խմբային աշխատանքում» թեզը: Երկար ճանապարհ անցնելուց հետո, սակայն, գործընկերներով հասկացանք, որ միայն արտադարձական կրթությունը բավարար չէ, եւ 2009 թվականին որոշեցինք հիմնել Գյուճարու թիվ 4 արհեստագործական ուսումնարանը, քանի որ ունեինք դրա բոլոր հիմքերը»,- մեզ հետ զրույցում նշում է Քնարիկ Ահարոնյանը:
Ուսումնարանի եւ իր հաջողության

գրավականը տիկին Քնարիկը համարում է ողջ կոլեկտիվի անմնացորդ աշխատանքը: «Կարծում եմ, որ մեր հաջողության գաղտ-

նիքը կայանում է նրանում, որ մենք չենք կարելորում երեխան ինչ գիտելիքներով է դպրոցից եկել ուսումնարան: Մենք յուրաքանչյուրին անհատական մոտեցում ենք ցուցաբերում, աշխատում նրա ինքնավստահության եւ մոտիվացիայի ձեւավորման վրա, որովհետեւ, եթե անձը չունենա վերոնշյալ հմտությունները, ապա կյանքում չի կարող հաջողել: Այդ նպատակին են ծառայում ուսումնարանում կազմակերպվող բազմատեսակ միջոցառումները՝ մասնագիտական, զեղարվեստական բնույթի, միջազգային, հանրապետական, քաղաքային եւ ներուսումնարանական մրցույթները: Աշխատում ենք, որ բոլորն իրենց կարողությունների շրջանակում մասնակցեն այդ միջոցառումներին, որն իր դրական արդյունքն է տվել. երեխաները չեն մեկուսանում եւ ցույց են տալիս իրենց հմտությունները»,- վստահեցնում է ուսումնարանի տնօրենը:

Հարուսակությունը՝ էջ 6

Միայն այս տարի՝ արդեն 285 մեդալ

սկիզբը՝ էջ 1

Ողջունելով մարզիկներին եւ մարզիչներին՝ Վահրամ Դումանյանը նրանց շնորհավորել է շնորհակալություն է հայտնել թրտնաջան աշխատանքի համար. «Ուրախ եմ ձեզ այստեղ տեսնելու եւ ձեր հաջողությունների մասին լսելու համար: Դույս ունեն եւ վստահ եմ, որ հաղթանակների շարքը պետք է շարունակվի մինչեւ օլիմպիական բարձունքներ: Այս դժվարին ժամանակներում ձեր հաղթանակները ոգեւորում են մեր ժողովրդին: Հպարտ եմ ձեզանով եւ շատ շնորհակալ եմ նվիրված աշխատանքի համար: Վստահ եղեք, որ մեր հնարավորությունների սահմանում, իսկ այդ հնարավորությունները տարեցտարի ավելանում են, ձեզ համար կարվի առավելագույնը: Վստահ եղեք, որ ձեր կատարած աշխատանքը զնահատվում է, եւ դուք մշտապես պետության ուշադրության կենտրոնում եք»,- ասել է Վահրամ Դումանյանը:
ԿԳՄՍ նախարարի տեղակալ Կարեն Գիլոյանը եւս բարձր է գնահատել մարզիկների ելույթներն ու նրանց գրանցած արդյունքները. «Վստահ եմ՝ ապագայում հաղթանակներն ավելի ծանրակշիռ են լինելու, քանի որ դրա համար թե՛ մարզիչների ու մարզիկների, թե՛ պետության կողմից արվում է առավելագույնը: Առաջիկայում օլիմպիական խաղերն են, ու սպասելիքները շատ մեծ են»:
Հանդիպման ընթացքում մեդալակիր մարզիկներն ու մարզիչները ամփոփել են իրենց ելույթներն ու խոսել տպավորությունների մասին:
Մասնավորապես՝ բռնցքամարտի կանցք հավաքականի գլխավոր մարզիչ Ռաֆայել Մեհրաբյանն ընդգծել է տարիներ շարունակ երազել է, որ հայ մարզուհիներ

րից մեկը կանգնի պատվո հարթակի վերին աստիճանին. «Սա տարիների քրտնաջան աշխատանքի արդյունք է: Աշխարհի առաջնությունից հետո աղջիկներին ասացի, որ եթե հաջորդ մրցմանը ձախողվեն ու մեդալ չեն կարողանա կիսել, կհեռանան հավաքականից: Աղջիկները սկսեցին լաց լինել, ես եւս չկարողացա զսպել հուզմունքս: Շատ ուրախ եմ այս արդյունքի համար ու շնորհակալ եմ մեր մարզուհիներին: Հիմա արդեն նպատակը Փարիզի օլիմպիական խաղերին ու մեդալային պայքարին մասնակցելն է: Ոչինչ չենք խնայի եւ կանենք ամեն բան, որպեսզի հասնենք մեր նպատակին»:
Անի Հովսեփյանի հավաստմամբ՝ դեռ չի հավատում, որ Եվրոպայի առաջնության չեմպիոն է հռչակվել. «Շատ երկար էի սպասել մեդալին: Անբացատրելի զգացողություններ ունեցա, երբ ձեռքիս մեջ շոշափեցի ոսկե մեդալը: Շատ ուրախ եւ հպարտ եմ, բայց դեռ չեմ հավատում, որ Եվրոպայի չեմպիոն եմ»:
Ազատ ոճի ըմբշամարտի հավաքականի գլխավոր մարզիչ Հրեթեմակ Կուրդիյանն

ամփոփել է աշխարհի Մ23 տարեկանների առաջնությունը, որտեղ իր մարզիկները 2 ոսկե եւ 1 բրոնզե մեդալ են նվաճել. «Կասկածից վեր էր, որ չեմպիոնները հենց Արսեն Հարությունյանն ու Վազգեն Թեւանյանն էին լինելու: Այս առաջնությունում նրանց կարգն ու մյուս մասնակիցների նկատմամբ առավելությունը շատ մեծ էր, ու անպայման պետք է հաղթեին: Նրանք ոչ միայն Մ23 տարեկանների, այլեւ մեծահասակների մակարդակում շատ լուրջ մրցակից են ցանկացածի համար: Արման Ավագյանը լավ հանդես եկավ եւ բրոնզե մեդալի համար գոտեմարտում հաղթեց Եվրոպայի մեծահասակների գործող չեմպիոնին: Մեր թիմի մյուս ներկայացուցիչներն էլ կարող էին մեդալներ նվաճել, բայց ունենք այն, ինչ ունենք: Այս արդյունքը եւս գոհացող է»:
Հունահռոմեական ոճի ըմբշամարտի հավաքականի գլխավոր մարզիչ Արմեն Բաբալարյանը, ամփոփելով Մ23 տարեկանների աշխարհի առաջնության արդյունքները, նշել է. «Թիմային պայքարում 7-րդն էինք աշխարհում, բայց մեր սպասելիք-

ներն ավելի բարձր էին: Բավարարվեցինք 3 մեդալով՝ 1 ոսկե, 1 արծաթե եւ 1 բրոնզե: Շնորհակալ ենք ընդունելության եւ այս հանդիպման համար: Կարելի է զգալ, որ պետությունը եւ ղեկավարությունը կանգնած են մարզիկների թիկունքին»:
Ազատ ոճի ըմբշ Արսեն Հարությունյանը, ով կարիերայում երկրորդ անգամ է հռչակվել Մ23 տարեկանների աշխարհի չեմպիոն, շեշտել է, որ իրենց հաղթանակները պայմանավորված են մարզիչների աշխատանքով. «Շնորհակալ եմ իմ մարզիչներին՝ իմ կողքին լինելու համար: Դեռ շատ երկար ճանապարհ ունենք միասին անցնելու: Ես մինչեւ վերջ կհավատամ իմ մարզիչներին եւ ուզում եմ, որ իրենք էլ ինձ հավատան, ու մենք կարողանանք իրականացնել մեր երազանքները»:
ԿԳՄՍ նախարար Վահրամ Դումանյանը տեղեկացրել է, որ վերջին տարիների պատմության մեջ առավելագույն թվով մեդալներ ունեցել ենք 2019 թվականին, երբ մեր պատանի, երիտասարդ եւ մեծահասակ մարզիկներն աշխարհի, Եվրոպայի առաջնություններում եւ միջազգային մրցաշարերում ընդհանուր առմամբ նվաճել են 222 մեդալ: 2022 թվականի ընթացքում 33 մարզիկները մինչ այս պահն արդեն իսկ 285 մեդալ են նվաճել, որոնցից 100-ը՝ ոսկե. «Այս ռեկորդները ձերն են: Այս տարվա սպասելիքները դեռ մեծ են: Շնորհակալ եմ ձեր ջանքերի համար»,- ամփոփել է ԿԳՄՍ նախարարը:
Վահրամ Դումանյանը կարելորել է նաեւ 33 կառավարության մասսայական սպորտի զարգացման ուղղված ջանքերը՝ ընդգծելով, որ այդպիսի մրցաշարերում լավագույնը ճանաչված մարզիկները հետագայում կարող են համալրել նաեւ մեծ սպորտը:

Հովհաննես ԹՈՒՄԱՆՅԱՆ
Աշուն

Ղեղնած դաշտերին
Իջել է աշուն,
Անտառը կրկին
Ներկել է նախշուն:
Պաղ-պաղ մեզի հետ
Փըջում է քամին,

Քշում է տանում
Տերեւը դեղին:
Տըխտը հանդերից
Մարդ ու անասուն
Քաշվում են կամաց
Իրենց տունն ու բուն:

Ավետիք ԻՍԱՀԱԿՅԱՆ

Պաղ-պաղ փըջեց աշնան քամին,
Ուռինները դող առան.
Տերեւները չոր ու դեղին
Տխտը, տխտը վար ընկան:

Մենակ ագռավն ծառի ճյուղին
Լուռ ծղվարեց սեւ հագած.
Ախ, մեկ էլ ես ձեռքս ծոցիս՝
Աչքս ձեր դռան մնաց:

Եղիշե ՉԱՐԵՏՑ
Քամին

Քամին,
Աշնան քամին
Թոցնում է դեղին մտայգները իրա:

Ինչ-որ մի տեղ հիմա
Հավաքել է ի մի
Ու փչում է աշնան հոգեվարքի ժամին
Իր առեւելի հոգին մի վիթխարի բերան:

Քամին,
Աշնան քամին
Հոնդում է հիմա.
Փոշու հսկա դեզեր փայցընում են իրար
Սարսափահար դարձած նախիրների նման:

Քամին,
Աշնան քամին...
Քաղաքը գորշ ու մութ:
Ամեն անցորդ դեղին գառանցանք է հիմի՛,
Որ իրիկվա մեզին երազվել է քամուն:

Փողոցները երկա՛ր,
Ու ձանձրալի, աշնան անձրեւների նման,
Փողոցները, որ կան,
Փողոցների ներկան,
Փողոցները՝ դաժա՛ն, անհրապույր, չարկան,-
Որքա՛ն, որքա՛ն, որքա՛ն ահավոր են հիմա:

Քամին,
Աշնան քամին
Մոլորվել է այստեղ.
Մահվան սարսուռ առած վիրավոր է նա մի:
Ու կարող է հիմա ամեն արգելք քանդել
Քամին,
Աշնան քամին...

Հոնդում է,
Փնջում,
Ահեղացունց ցնցում ցուցանակները չոր.
Ջրնգում են ահից պատուհաններն հնչուն,
Ու թռչում է քամին,- երկաթաթե թռչուն,-
Չարհուրելի, զագիր փողոցների միջով...

Խելյատույտ, անմարդ փողոցներում կորած,
Չարհուրելի ոխով ու զայրույթով իրա,
Որպես ոսոխ տեսած մի վիթխարի հովազ,
Հայացքներում՝ փոշի եւ արնամուժ ավազ,-
Քամին, աշնան քամին հարձակվում է ահա
Անօգնական կթած բուլվարների վրա:

Օ՛, բուլվարի հիվանդ ծառերը որք ու խենթ,
Ցնցոտիներ հագած պառավների նման,-
Ծվատում են նրանք դեղին մազերն իրենց,
Գլուխները ցնցում ու մորմոքում հիմա:

Ծառերը ծե՛ր, հիվա՛նդ,
Ծառերը ծուռ ու չոր,
Մուրացկանի նման ծառերը խեղճ ու մերկ.
Քամին ծեծում է ծեբ գլուխները նրանց
Ու ճչում է մահվան չարագուշակ ճչով.-
Երբե՛ք,
Երբե՛ք,
Երբե՛ք...

Օ, գթացե՛ք հիմա.
Այդ ծառերին՝ խաշված բուլվարներին ամա,
Օ, փրկեցե՛ք նրանց հարվածներից քամու,
Որ բերում է նրանց մահվան մորմոք ու մահ:

Օ, գթացե՛ք հիմա.
Լսե՛ք, լսե՛ք, լսե՛ք.-
Այս առեւելի, դաժան, հոգեվարքի ժամին՝
Պիտի դառնա, որ ձեր հոգիները խուժե՛.-
Քամին,
Աշնան քամին...

Վահան ՏԵՐՅԱՆ
Աշնան

Նորից անձրե՛ւ, մշո՛ւշ, ա՛մպ,
Թախի՛ծ անհուն, տխրա՛նք հեզ,
Աշո՛ւն, քեզ ի՞նչ քնքշությամբ,
Ի՞նչ խոսքերով երգեմ քեզ...

Հարազատ են իմ հոգուն,
Վհատության իմ խոնարհ
Եւ թփերը դողդոջուն
Եւ խոտերը գետնահար...

Քո մշուշը, քո ոսկի
Տերեւները հողմավար,
Դյութանքը քո մեղմ խոսքի,
Արցունքները քո գոհար...

Եւ քո երգը թախծալի
Իմ սրտի երգն է, կարծես,
Աշո՛ւն, քաղցր ու բաղձալի,
Ի՞նչ խոսքերով երգեմ քեզ...

Համո ՍԱՀՅԱՆ
Աշուն

Աշնան օրերն են հասել,
Իջել է ամպը սարին,
Եւ հրաժեշտ է ասել
Կռուկը մեր աշխարհին:

Մերք մինչ երկինք է հանում,
Խառնում խոնավ ամպերին,
Մերք դեպի ծորն է տանում
Փռում գետի ափերին:

Բարդին էլ չի սոսափում
Արագիլի թեւի տակ,
Դեղին թերթեր է թափում
Առվակի մեջ կապուտակ:

Ծափ է տալիս ու պարում,
Գնում, գալիս... մի խոսքով,
Ձուգում է եւ զարդարում
Ճանապարհները ոսկով:

Կարմիր խարույկ է կարծես
Ծեր տանձենին անտառի,
Թվում է, թե մոտ վազես,
Ձեռք ու ոտքը կվառի...

Բլրի վրա, քարափին
Ամպի ստվերն է դողում,
Ու գնում ենք, մեր ճամփին
Աշնան ոսկին է շողում:

Քամին շատ էր թափառել,
Պարապ-սարապ, թեւը կախ,
Բայց արդեն գործ է ճարել,
Տեսեք, ինչքան է ուրախ:

Ոսկե ծովում այդ դեղին
Աշնան հերկերն են ծլում
Եւ ամպերից արելի
Վերջին շողերն են խլում:

Տեսեք, ինչպես է խաղում
Տերեւների հոգու հետ,
Նրանց վրա ծիծաղում,
Քշում առաջ, բերում ետ:

Տարածվում են դաշտով մեկ,
Բռնում ձոր ու սարալանջ...
Նրանք աշնան ոսկու մեջ
Գարնան ծիծաղն են կանաչ:

Գուրգեն ՄԱՀԱՐԻ
Չարենցի հետ

Հիշո՞ւմ ես, հիշո՞ւմ ես խշշում էր աշունը,
Չմեռն սպասում էր մերկ սարից անդին,
Բուլվարի ծառերը խշխշում էին,
Բուլվարը նման էր հիվանդի:

Մեր հոգնած երակների խողովակներով
Փչում էր աշնան քամին ցրտացուրտ,
Նա մերք հեկեկում էր աղիողորմ
Ու մերք էլ կատաղի ցնցում:

Նա ծվատում էր մացառ ու թուփ,
Հեկեկում խուլ ու տրտմաթախիծ,
Ամայի անտառում ու դեղնած դաշտում
Փնտրում էր գոնե մի ծաղիկ:

Անտառի տերեւներն էին խշխշում,
Մահաճում դաշտերն ընդարձակ.-
Հիշո՞ւմ ես, հիշո՞ւմ ես՝ աշուն էր, ինչպիսի՛ աշուն,
Ամառը որքա՛ն շուտ անցավ:

Շուտ անցավ ամառը.- նա միրգ էր ու հասույթ,
Նա հասուն օրերի բեղո՛ւն նախօրե,
Բայց եկավ աշունը, եկավ թաց ու մահացուրտ.-
Օրեր իմ, օրեր իմ, օրեր իմ...

Լսո՞ւմ ես, լսո՞ւմ ես,- խշշում էր աշունը,
Չմեռն սպասում էր մերկ սարից անդին,
Երգերի ծառերը խշխշում էին,
Ծառերը նման հիվանդի:

Վահան ԹԵՔՅԱՆ

Կ'անձրեւե, տղաս

Կ'անձրեւե, տղաս... Աշունը թաց է,
Թաց աչքերուն պես խեղճ խաբված սիրույն...
Պատուհանն ու դուռը գնա գոցե
Եւ դեմըս եկուր մտիլ վեհագույն

Դռան մը ներքեւ գոց ճակատագրին...
Բայց կուլաս, տղաս... Մութին մեջ հանկարծ
Ծանրը արցունքներ աչքեդ կը գլորին...

Լռութեան մը մեջ... Կ'անձրեւե, տղաս...
Կ'անձրեւե՞ երբեմն հոգիիդ մեջ ալ,
Կը մտի՞ սիրտդ, եւ կողողողա՞ս
Խորհելով պայծառ արեւին անցյալ,

Լաց անմեղութեան արցունքը անդարձ,
Լաց չգիտնալով, խեղճ, անգետ տղաս,
Խեղճ որսը կյանքին, ա՛հ, լաց, որ մեծնաս...

Վահագն ԴՎԱԹՅԱՆ

Աշնան բարակած ջրերը լալիս,
Աշնան ոսկին են իրենց հետ տանում,
Ու դուք, կռունկներ, անհայտից գալիս,
Դեպի անհայտն եք նորից հեռանում:

Կապույտ լույսով է հեռուն բռնկել,
Քամին մեծավոր մի ծուխ է բեկում,
Ու ձեր կանչի մեջ, չվող կռունկներ,
Ինչ-որ կարոտ է անվերջ հեկեկում:

Այնպես խաղաղ են երկիր ու երկինք,
Ամպերը այնպես ճերմակ ու թեթեւ,
Ու թվում է, թե բարդիները ձիգ
Ուր որ է պիտի սլանան եթեր:

Բայց աշնան բարակ ջրերը լալիս,
Աշնան ոսկին են իրենց հետ տանում,
Ու դուք, կռունկներ, անհայտից գալիս,
Դեպի անհայտն եք նորից հեռանում:

Կապույտը կտրած գնում եք անվերջ,
Ու աշնան ձեր չուն մնան է լալու...
Ինձ էլ տեղ պահեք ձեր երամի մեջ,
Կռունկներ, շուտով ես էլ եմ գալու...

Պարույր ՍԵՎԱԿ

Աշնանային վալս

Մի մոռացկոտ անձրեւ
Ու մի երկչոտ քամի
Դաշնագիր են կնքել մեկմեկու հետ՝
Բնավ չհարցնելով կամքն աշխարհի,
Ու գործի են անցել.
Շաղ են տալիս... տաղտուկ:

Տերեւները կրկին գործադուլ են անում,
Եւ ծառերի կանաչ գործարաններն արդեն
Էլ չեն արտադրում ո՛չ թթվածին,
Ո՛չ էլ դեղին շրշույն,-
Չե՛րն անհծած:

Ու ծվատված ձանձրույթն ամենքիս մեջ
Երագում է հիմա հնավաճառ միայն:
Ա՛խ, թե պատուհանից մեկի ձայնը խռպոտ
Խուժեր սենյակ.
«Չանձրո՞ւյթ, հին-մին ձանձրո՞ւյթ կառնեն»...

Եւ ամենքըս ենք հիմա կիսով մեծակ,
Եւ ամենքըս ենք հիմա կիսով տխուր՝
Յոգնած մեր իսկ բոլոր շարժումներից,
Եւ ձեւերից ամեն
Եւ մտքերից բոլոր...

Օղը հաստանում է մառախուղով,
Ու մշուշով երկինքն է ցածրանում.
Որ բարակի թելը համբերության
Ու վեր բարձրանալիս ճիչ ճնգոցով հատվի:

Եւ ամենքըս հիմա վատ բաներ ենք հիշում.
Եւ ամենքըս հիմա հոռետես ենք դարձել,
Ամե՛ն ինչից զզված,
Չզված մաեւ մեզմից:
Եւ մեր քիթ ու մոթից քմծիծաղ է կաթում,
Ինչպես ամեն ծառից՝ կենտ-կենտ տերեւ,
Ինչպես ջրհորդանից՝ անձրեւաջուր կեղտոտ,
Քիվից՝ պղտոր կաթիլ,
Տոխա տաղտուկ՝ հոգուց...
Կաթո՛ւկ-կաթո՛ւկ-կաթո՛ւկ,-
Չե՛րն անհծած...

Այս մոռացկոտ անձրեւն ու այս երկչոտ քամին,
Տխրությունն այս բարակ եւ տաղտուկն այս պարարտ,
Նաեւ վատն ու հոռին
Պարագույզ են կազմել
Ու պարում են-պարո՛ւմ-պարո՛ւմ հիմա
Մեր փողոցում,
Տանը,
Մեր սենյակում նեղլիկ:

Երկրագունդն է պարում նույն վալսը հիմ ու նոր,
Տարվա եղանակներն անվերջ նույնն են պարում,
Նույնն է պարում կյանքը,
Նույնն է պարում միտքը:
Այս ի՛նչ խեղճություն է,-
Չե՛րն անհծած...

Եվ ինչ է դեռ մնում, որ ի՛նչ անենք
(Չանձրույթ առնող չկա.
Մենք ամենքս ենք ծախող):
Չանձրույթի հետ կազմենք լավ պարագույզ
Ու պտղովենք մե՛նք էլ,
Մենք էլ պարենք
Խենթացնող այս վալսը՝ խենթի մնան,
Պարենք մեր անձկացած ու նեղացած հոգում,-
Ի՛նչ ուզում է լինի.
Չե՛րն անհծած...

Միսաք ՄԵԾԱՐԵՆՑ

Յովը

Պատուհանըս մատնահարեց ու անցավ,
Յովն հերարձակ աշունին.
Չարածըճի, ինչպես աղջիկ մը, ինչպես
Խաղընկեր մը՝ դըրան ետին մոռցրված՝
Պատուհանըս մատնահարեց ու անցավ,
Յովն հերարձակ աշունին:

Իր ետեւեն կը վազեմ ես շնչահատ,
Ու շըվարուն ու հոգնած.
Ինք խույս կու տա իմ գրգանքես, թեւերուս
Պարապնդումն է դատարկ.
Բայց ա՛նառակ՝ երկու ձեռքես կը փախչի,
Մինչ ետեւեն կը վազեմ ես շնչահատ,
Ու շըվարուն եւ հոգնած:

Մինչեւ դաշտերը կը վազեմ հետապինդ,
Մինչեւ անտա՛ռն իսկ կ'երթամ.
Բայց ամենուն կրնա ընել ինք դարպաս.
Թուփին, ջուրին, տերեւին.
Ու լըճակին գիրկը կ'իյնա, կամ տեսնես
Ծառին կատարն է թառած:

Մանուկի պես կը պլվի երբեմն ալ
Մայր թուփերու քողանցքին.
Եւ երբ զինքը կը կանչեն ես սրդողած՝
Կը քրքրջա ինք անդին:
Շա՛չ, ապտակ մը կը զարնե մերթ երեսիս,
Նույն վայրկյանին կը փախչի,
Եւ ես ի գո՛ւր կ'իյնամ նորեն ետեւեն,
Մինչեւ դաշտերը կը վազեմ հետապինդ՝
Մինչեւ անտա՛ռն իսկ կ'երթամ...

Եւ երբ հուսատ կը հեռանամ թիկնադարձ,
Կռնակես վե՛ր կը մագլի,
Կամ մագերթս կ'ուզե համրել, կամ հանկարծ
Ուժգին մեջքիս կը փարի:

Եւ երբ ցասկոտ նորեն ետիս ես դառնամ՝
Վաղո՛ւց փախեր է արդեն,
Ու չորս կողմըս կ'ավրըշտըկե ու վարդեն
Կ'առնե անոր սակավարյուն շափրակներ.
Ու, դարձյալ՝ երբ կը հեռանամ թիկնադարձ՝
Կըռնակես վե՛ր կը մագլի...

Փորձիր լրացնել

Գիտություն, գրականություն, արվեստ...

Ուղղահայաց

1. Հայ թատրոնի եւ կինոյի դերասանուհի ... էլբակյան: 2. Հայկական եւ քրդական դիցաբանության մեջ-չար ոգիներ, որոնք վնասում են ծննդկաններին եւ նորածիններին: 3. Ուկրաինացի ժողովրդական, էստրադային երգչուհի ... Լորակ: 4. Ֆրանսիացի վիպասան եւ թատերագիր (1840-1897 թթ.) Ալֆոնս ...: 6. Իտալացի գրող: Առաջին իտալացի կինը, ով ստացել է Նոբելյան մրցանակի (1926 թ.): 8. Հունական դիցաբանության հերոս՝ Օվկիանոսի եւ Տեթիսի որդին: 9. «... աղբյուր» հայկական ֆիլմ, որն նկարահանվել է Մկրտիչ Արմենի համանուն վիպակի հիման վրա: 10. Տարածված պար: 12. Հայ քաղաքական մտքի Կիլիկյան դպրոցի մշակավոր ներկայացուցիչ՝ Վահրամ ...: 16. Ֆրանսիացի հայտնի ֆուտբոլիստ եւ մարզիչ: 19. Ֆրանսիացի գրող, «Թերեզ Ռաբեն» վեպի հեղինակը: 21. Անձ, որ խաղում է թատրոնում, կինոյում: 23. Գերմանացի գրող եւ քաղաքական գծիչ՝ Լուիզա ... (1814-1871 թթ.): 25. Միջնադարյան մուսուլմանության կայսրությունների հիմնական մետաղադրամը: 29. Ֆրանսիացի գրող, գրականության տեսաբան, հրապարակախոս (1766-1817 թթ.): 31. Արամ Խաչատրյանի «Դիմակահանդես» բալետի հերոսուհիներից: 34. Հայտնի ծրագրավորման լեզուներից: 35. Լատիշ բանաստեղծ, դրամատուրգ՝ Յան ...: 39. Նախկինում գյուղաքաղաք Գողթն գավառում, որտեղ տարբեր ժամանակներում կառուցվել են 12 եկեղեցի ու վանք: 40. Խորհրդային մանկական գրող, «Թիմուրը եւ իր ջոկատը» ստեղծագործության հեղինակը: 41. Հայ գրող, մանկավարժ («Հագարան Բլբուլ», «Ձանգի-Ջրանգի», «Անահիտ»): 45. Հաշվային տախտակ, որը կիրառվում էր թվաբանական հաշվարկները կատարելու համար՝ սկսած մ. թ. ա. 5-րդ դարից հին մշակույթներում: 47. Հին Հունական դիցաբանության ռազմի աստվածը՝ Ջեւսի եւ Հերայի որդին: 48. Գերմանացի կոմպոզիտոր՝ Սեբաստիան ...: 49. Շեքսպիրյան արքա:

Հորիզոնական

5. Հնդիկ շախմատիստ, աշխարհի չեմպիոն: 7. Ռուս գեղանկարիչ, «տրամադրության բնանկարի» վարպետ՝ Իսահակ ...: 9. Հույն ճարտարագետ, մաթեմատիկոս եւ գիտնական: 11. Բրիտանացի գրող, գիտնական, գյուտարար՝ Արթուր ...: 13. Հայ բանաստեղծ, գրականագետ, ով թաղված է հայրենի տան բակում: 14. Գյուղ Կոտայքի մարզում, ուր գտնվում է հեթանոսական տաճար: 15. Հայ պատմաբան, բյուզանդագետ եւ բանասեր՝ Նիկողայոս ...: 17. Ֆրանսիացի գրող, գրականության բնագավառում, Նոբելյան մրցանակի դափնեկիր, «Ակացիան», «Քամին» վեպերի հեղինակը՝ Կլոդ ...: 18. Գերմանացի ֆիզիկոս, քվանտային ֆիզիկայի հիմնադիր՝ Մաքս ...: 20. Հայտնի հույն օրենսգիր եւ բանաստեղծ: Հին հունաստանի յոթ իմաստուններից, (մ. թ. ա. 638-մ. թ.ա. 559): 22. Անգլիացի ֆիզիկոս եւ մաթեմատիկոս: Նրա անունով է կոչվում կինեմատիկական մածուցիկության միավորը: 24. Հայ արձակագիր Արագի (Մովսես Հարությունյան) ստեղծագործություններից: 26. Հայ բանաստեղծ, մատենագիր՝ ... Շնորհալի (1100-1173 թթ.): 27. Անտիկ պոեզիայի ժանրերից: Կյանքի երանելի վիճակը պատկերող ստեղծագործություն՝ հովվերգության կամ ...: 28. Հայ արձակագիր, կինոսցենարիստ (անունը): («Աշնան արեւը», «Մենք ենք մեր սարերը»): 29. Վարդգես Սուրենյանցի հայտնի կտավներից: 30. Հայ բանաստեղծ, արձակագիր, Վահրամ Գաբուզյանի գրական կեղծանունը: 32. Ավստրիացի գրող եւ հումանիստ, «Մուսա լեռան 40 օրը» վեպի հեղինակը՝ ... Վերֆել: 33. Թատերական ժանր: 36. Ռուս արձակագիր, գրականության գծով Նոբելյան մրցանակի դափնեկիր՝ Իվան ... (1870-1953 թթ.): 37. Բազմակողմանի գրագագած բենգալացի, գրականության Նոբելյան մրցանակակի առաջին

ոչ եվրոպացի դափնեկիրը՝ Ռաբինդրանաթ ...: 38. Սփյուռքահայ գրականության հիմնադիրներից, «Նահանգ առանց երգի» վեպի հեղինակը՝ ... Շահնուր: 42. Գերմանացի կոմպոզիտոր, դաշնակահար՝ Յոհաննես ...: 43. Հայ գրող Մուրացյանի Դրամներից: 44. Կիլիկյան դպրոցի միջնադարյան հայ մանրանկարիչ՝ Սարգիս ...: 46. Հունական առասպելների մեծագույն կախարդուհին, Յանտոնի, հետագայում Էզնիսի կինը: 50. Առաջին հայկական գեղարվեստական ֆիլմը: Նկարահանվել է՝ ըստ Ա. Շիրվանզադեի համանուն դրամայի: 51. 9-10-րդ հայ պատմիչ՝ Թովմա ...: 52. Արձակ ստեղծագործության տեսակ:

Կազմեց՝ Վոլոդյա ՆԻԿՈՂՈՍՅԱՆԸ

